

Ганна АРПОЛЕНКО

П. МОРACHEВСЬКИЙ І ПЕРШИЙ ПОВНИЙ ПЕРЕКЛАД СВ. ЄВАНГЕЛІЯ НОВОУКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

В історії української просвіти з ім'ям Пилипа Семеновича Морачевського пов'язана великої ваги робота – переклад Святого Письма на рідну українську мову, праця, якій він присвятив майже 30 років свого життя. Доля П.Морачевського та його перекладацька діяльність стали темою наукового дослідження лише в наші дні. В Інституті української мови НАН України під керівництвом його директора чл.-кор. НАНУ Василя Васильовича Німчука готуються до видання рукописи П.Морачевського, що зберігаються в Києві, в Інституті рукопису при Національній бібліотеці України ім.В.І.Вернадського.

Пилип Морачевський (1806-1879) був родом із Чернігівських дворян із села Шестовиці. Закінчив Харківський університет і став учителем; працював у Сумах, Луцьку, Кам'янці-Подільському, Ніжині. Від 1849 р. він інспектор Ніжинського ліцею кн. О.Безбородька; вийшов у відставку 1859 року і поселився в селі Шнаковці, коло Ніжина, де і помер 1879 р. Починаючи від 1860 р. Морачевський до своїх останніх днів працював над перекладом Євангелія, Псалтиря, Дій Апостолів, Апокаліпсису та над удосконаленням цих перекладів.

Відомо, що 1861 р. Морачевський надіслав повний переклад Четвероєвангелія Імператорській Академії наук у Петербурзі, сподіваючись на кваліфіковану рецензію. За дорученням Відділення російської мови та славістики Академії наук переклад Морачевського оцінювали видатні вчені, академіки О.Востоков, О.Микитенко, І.Срезневський. Вони вважали, що “перекладач блискуче виконав своє завдання” [4, 476].

Академія наук працю Морачевського передала до Св.Синоду Російської Православної Церкви для розгляду її з теологічного погляду та дозволу друкувати. Синод переслав переклад Калузькому архієпископу Григорію (Миколі Миткевичу), доброму знавцеві Святого Письма і родом українцеві. Літературознавець Володимир Науменко писав, що архієпископ Григорій, який багато років не чув рідної мови, прочитавши Євангеліє українською, розплакався: “Подивіться, яку Бог послав мені радість на чужині!” [4, 472].

Незважаючи на блискучі відгуки філологів і богослова, Св. Синод

Дослідження української мови як сакральної

вагався з дозволом. А 20 червня 1863 р. з'явилося розпорядження міністра внутрішніх справ П.Валуєва про заборону друку будь-яких релігійних чи навчальних книг українською мовою.

Про Морачевського згадали лише через 40 років. Після відомих подій 1905 р. українська громада в Петербурзі подала до Кабінету Міністрів прохання про скасування заборони на українське друковане слово та на видання Євангелія. Дозвіл було одержано, і постало питання, чий переклад Євангелія брати за основу при підготовці до друку. На той час вже були три повних переклади Євангелія новоукраїнською мовою:

1) видрукувана за кордоном Біблія П.Куліша – І.Пулноя – І.Нечуя-Левицького (Відень, 1901 р.);

2) рукопис Євангелія у перекладі М.Лободовського, надісланий ним до Св. Синоду 1903 р.;

3) рукопис 1860 р. перекладу Євангелія, писаний рукою Морачевського, який передали на зберігання до Бібліотеки Імператорської Академії наук у Петербурзі його спадкоємці 1902 р.

Найдавніший переклад, зроблений М.Пашкевичем на початку 40-х років XIX ст., до уваги не брався: він не був повним (автор переклав лише 5 глав Євангелія від Матвія та 8 – від Йоана).

Академія наук направила усі три тексти відомому українському філологу П.Житецькому для розгляду мови й стилю. На думку П.Житецького, переклад Морачевського значно більше відповідає вимогам науки і життєвої практики, ніж переклади П.Куліша та М.Лободовського. Учений характеризував автора як “обережного і вдумливого перекладача” [2, 39-40].

Із дозволу Св. Синоду Євангеліє українською мовою у перекладі Морачевського почали видавати в Московській синодальній друкарні під керівництвом Кам'янець-Подільського єпископа Парфенія (Памфіла Левицького). Цікаво, що вже 1906 р. у Кам'янці-Подільському на перший день Великодня, коли читається Євангеліє різними мовами, єпископ Парфеній читав у соборі Євангеліє – українською.

Для редагування тексту були створені авторитетні комісії з теологів, істориків, лінгвістів (Є.Сицінський, О.Левицький, П.Житецький, О.Шахматов, Ф.Корш та ін.). Переклад Четвероєвангелія українською мовою паралельно з церковнослов'янським текстом виходив у Москві протягом 1906 – 1911 рр. (без прізвища П.Морачевського) чотирма окремими книжками (за євангелістами). Сучасники, висловлюючи вдячність усім, хто доклав “своїєї праці до цього святого діла”, відзначали, що “читається переклад легко і ніде не губить поважності стилю при всій простоті своїй” [3, 109].

У наш час, коли українська мова в конфесійному вжитку стала об'єктом наукових досліджень, В.В.Німчук у статті “Українська мова – священна мова” проаналізував рукопис Морачевського – переклад Євангелія від Йоана – та мову відповідного тексту синодальної публікації

1911 р. у редакції еп. Парфенія та комісії. В.Німчук відмітив адекватність синодального видання. Але навів багато архаїзмів у відредагованому тексті: *благосітованне, глава, жизнь (життя), світ (світло), агнець (ягня)*; відзначив, що лексема *чоловік* вживається у двох значеннях – “чоловік” і “людина”, а дієслово *хрестити* виступає в книжно-церковнослов’янській формі, модифікованій під впливом імені *Христос* (старослов’янське *кръстити*) тощо.

Проведене нами порівняльне дослідження мови рукопису Морачевського (Інститут рукопису при НБ України (Шифр Ф ХХХ, № 11) та мови синодального видання “Святе Євангеліє слав’янською й українською мовою” (Москва, Синодальна типографія, 1907 – 1911) дозволяє побачити, в якому мовному відношенні перебувають переклад Морачевського та відредагований друкований текст один до одного.

Хоча Морачевський і не допускав вільного переказу оригіналу богослужбового тексту, та все ж перекладав Євангеліє тією українською мовою, якою на той час користувався простий народ. П.Житецький писав, що він “усі свої зусилля спрямував на те, щоб, не відступаючи від смислу слов’янського тексту, внести до свого перекладу психологічну тканину малоруського мовлення, властиві йому звороти” [2, 39]. Мова Морачевського насичена народнорозмовними елементами як у фонетиці, лексиці, так і в синтаксисі. Так, напр., літеру фіту **θ** він послідовно передавав у народно-фонетичній українській формі – буквосполученням **хв, хт**: *Віхсаїда, хварисеї, хвальиивий, Вархтоломей, Теохвіл*.

Автограф Морачевського суттєво відрізнявся в мовному плані від функціонуючої на час публікації (через 45 років після написання) української літературної мови. Але, готуючи авторський текст до друку, редакційна комісія вносила до нього не лише правописні зміни. При зіставленні рукопису та синодальної публікації (далі СП) не зупиняємось окремо на відмінностях у правописі та фонетичних варіантах.

Найбільше розбіжностей спостерігаємо на лексичному рівні. Порівняймо:

Мор: *Він перебере **гумно** свое і пиеницю свою збере у **кљуно**, а **кукіль** спале огнем незгасимим* (Мт 3, 12)¹ – СП: *Він **прибере тік** Свій і збере пиеницю Свою **в засіки**, а **полову** спалить огнем негасимим*; Мор: *У **господі Батька** моего **будинків** багато. А як би не так, я сказав вам: **їду** готувити вам місце* (Йо 14, 2) – СП: *У **домі Отця** Мого **осель** багато. А як би не так, я сказав би вам: **їду** наготувити вам місця*.

Порівнювальні тексти містять численні приклади синонімічної заміни слів, які повністю збігаються за своєю семантикою, але, як правило, не є еквівалентними у стилістичному плані, по-іншому фонетично або морфологічно оформлені. Приміром:

¹ Орфографія та пунктуація рукопису Морачевського і СП зберігається.

Мор: *пастух* (Йо 10, 2) – СП: *пастир*; Мор: *дверник* (Йо 10, 3) – СП: *воротар*; Мор: *лазня* (Йо 5, 2) – СП: *купальня*; Мор: *лунатики* (Мт 4, 24) – СП: *снохідці*; Мор: *молодиця* (Йо 4, 27) – СП: *жінка*; Мор: *втерла ноги косами* (Йо 11, 2) – СП: *і обтерла ноги його своїм волоссям*; Мор: *брехун* (Йо 8, 44) – СП: *лжець*; Мор: *біса в собі маєш* (Йо 8, 47) – СП: *нечистий в тобі*; Мор: *сидючи на осліті* (Йо 12, 15) – СП: *сидючи на молодім ослі*; Мор: *богобоязливий* (Йо 9, 31) – СП: *побожний*; Мор: *хто хоче пити* (Йо 7, 37) – СП: *хто жаждє*; Мор: *одвітив* (Йо 12, 34) – СП: *одповів*; Мор: *осоліє* (Мт 5, 13) – СП: *всолитьсѧ* тощо.

У рукописі та у відредагованому тексті фіксуються також не синонімічні лексеми, а слова з різним лексичним значенням, що певним чином позначається на загальній семантиці висловлювань. Однак їхня смислова тотожність (різна вказівка на те саме) проявляється у подібності словесного оточення, яке виступає семантичним контекстом даних слів.

Мор: *Туливсь по світу, і ви дали міні притулок* (Мт 25, 35) – СП: *Страником був, і прийняли мене*; Мор: *Та прийнявши наказ уві сні, щоб не заходили знов до Ирода і иншим вернулись шляхом до свого краю* (Мт 2, 12) – СП: *І прийнявши у сні вістку, щоб не вертались до Ирода, иншою дорогою пішли до свого краю*; Мор: *Марья ж, добувши хунт нордового, чистого, дорогого миру, помазала ноги Исуса...* (Йо 12, 2) – СП: *Марія ж, взявши литру мира нордового, чистого, дуже дорогого, намастила ноги Исуса...*

Так, напр., у порівнювальних реченнях: Мор: *И не уводь на искушение, борони нас од лукавого* (Мт 6, 13) – СП: *И не введи нас у спокусу, а избави нас од лукавого* – до адресата звертаються з проханням виконати різні дії у тій же ситуації, проте мета залишається незмінною.

Морачевський свідомо уникав слів, значення яких було незрозуміле простому народу. Перекладач пише *кухоль*, а не *умивальниця*; *відро*, а не *водонос*; *на танку* (церковнім), а не *на крилі, сів за стіл*, а не *возліг*. Тобто допускає вільний переклад, шукаючи слова, суть якого не викликає сумніву.

А в редакції еп. Парфенія і комісії зберігається традиційна книжно-церковнослов'янська лексика. Порівняймо:

Мор: *А далі налив води у кухоль, тай почав умивати ноги ученикам* (Йо 13, 5) – СП: *А потім наливає води в умивальницю, та й почав умивати ноги ученикам*; Мор: *Молодиця покинула відра свої* (Йо 4, 28) – СП: *Жінка покинула свій водонос*; Мор: *Тоді диявол заніс его у святий город тай поставив на танку церковному* (Мт 4, 5) – СП: *Тоді взяв його диявол у святий город і постановив на крилі церковнім*; Мор: *Один з хварисеїв запросив его до себе на обід і він прийшовши до господи хварисейської сів за стіл* (Л 7, 36) – СП: *Один же з фарисеїв просив його, щоб ів з ним; і Він, прийшовши до господи фарисея, возліг*.

Те, що Морачевський надавав перевагу живій лексиці та фразеології українського народу, часом призводило до вживання в перекладі невдалих

слів і виразів. Наприклад:

Мор: *Тут прийшли ученики его, і дивовались, що він з молодичею роздобарював... Про що роздобарюєш з нею?* (Йо 4, 27) – СП: *Дивовались, що він з жінкою розмовляє... Про що розмовляєш з нею!*; Мор: *Симон Петро моргнув ему, щоб считавсь хто той, про кого він каже?* (Йо 13, 24) – СП: *От йому Симон Петр дав знак запитати: хто той, про кого Він каже?*; Мор: *Исус... Махнув на гору* (Йо 6, 15) – СП: *Исус... Одійшов знов на гору*; Мор: *На се один з законників сказав ему: Учителю! так кажучи ти й нам пришиплюєш квітку* (Л 11, 45) – СП: *Озвавшись же, один з законників говорить йому: Учителю! се кажучи, Ти й нас ображаєш.*

Звичайно, вживати дієслова *махнув* у значенні “пішов” та *роздобарюєш* у значенні “розмовляєш” щодо Ісуса Христа – це, за словами Житецького, “фамільярне обходження з євангельськими особами” [2, 34]. Ці просторічні лексеми зовсім не поєднуються із “піднесеним” значенням того, про що мовиться. Тому редактори замінили їх на відповідні синоніми, що мають інше стилістичне навантаження.

Цілком виправданим видається той факт, що редактори використовували церковнослов'янську лексику замість народної, якщо вона надавала висловлюванню зниженого забарвлення. Стилістично марковані слова й словосполучення *Бог-Батько, земля жидівська, піп* та ін. при редагуванні були замінені на синоніми *Бог-Отець, Іудея, священник*:

Мор: *Батьку наш, котрий на небесах! Нехай святитця ім'я твоє* (Мт 6, 9) – СП: *Отче наш, що єси на небесах! Нехай святиться ім'я Твоє*; Мор: *Коли ж Исус народився у Вихлеємі жидівському...* (Мт 2, 1) – СП: *Коли ж Исус народився у Видлеємі Іудейським...;* Мор: *Або, хіба ж не читали ви у законі, що у суботу попи у церкві порушають суботу та й не винуваті* (Мт 12, 5) – СП: *Або, хіба не читали ви в законі, що священники в храмі по суботах зневажають суботу, і вони невинні?*

Морачевський біблійні антропоніми передавав у народних формах: *Захар, Гаврило, Лизавета, Петро, Хома* і т.д. У синодальній публікації власні назви подаються у книжній формі: *Захарія, Фома, Гаврііл, Єлисавета, Петр* і т.д.

Невдалий новотвір перекладача – *новородження* (замість церковнослов'янського *въ нақыбытіє*) у надрукованому тексті передається так:

Мор: *У новородження коли сяде син чоловічеський на престолі слави* (Мт 19, 28) – СП: *В новій жизні, як сяде Син Чоловічеський на престолі слави Своєї.*

Надала перевагу комісія словосполученню *осягнуть землю* замість *наслідують землю* (церковнослов'янське *наслѣдуютъ землю*). Мор: *Блажені тихі: бо вони наслідують землю* (Мт 5, 5) – СП: *Блаженні тихіі, бо вони осягнуть землю.*

Проте можна навести приклади, в яких внесені до синодального

видання лексичні зміни були, на нашу думку, невдалими. Редактори часом жертвували живим українським словом на користь маловживаного, незрозумілого або архаїчного слова-синоніма, мабуть, тому, що так було у церковнослов'янському паралельному тексті. Порівняймо:

Мор: ... дайте перстен ему на руку, і **чоботи** на ноги (Лі 15, 22) – СП: ... дайте перстень йому на руку і **обувья** на ноги; Мор: І він рад був наситити утробу свою тим, що їли свині (Лі 15, 16) – СП: І він рад був наситити утробу свою **різками**, що їли свині; Мор: ... побачив двох братів Симона, що зоветця Петро, та Андрія, его брата, як вони закидували **невід** у море (бо були рибакі) (Мт 4, 18) – СП: ... побачив двох братів: Симона, що звався Петром, і Андрея, його брата, як вони закидали **мережі** у море, – бо вони були рибалки.

Незважаючи на лексичні варіанти, друкований текст (у редакції еп. Парфенія та комісії) адекватний рукопису Морачевського. Зустрічаємо цілі уривки, які свідчать про бережливе ставлення редакційної комісії до стилю Морачевського, до його слова. Так, напр., редактори зберегли гарний вираз на **покуті сидіти** (“на почесному місці”), яким Морачевський вдало розкрив семантику церковнослов'янського слова **преждевозлегати** (преждедєхъданіа).

Мор: (книжники і фарисеї) **Люблять на покуті сидіти на бенкетах і на перших місцях у синагогах** (Мт 23, 6) – СП: І люблять сидіти **на покуті** на обідах і на **перших місцях у синагогах**.

На нашу думку, це місце краще передано у Морачевського, ніж у пізніших авторів. Наводимо відповідні уривки з Євангелія в перекладах І.Огієнка і І.Хоменка: **І люблять вони передніші місця на бенкетах, і передніші лавки в синагогах; Люблять перші місця на бенкетах і перші сидження в синагогах**.

Зупинимось на відмінностях синтаксичного рівня між рукописом Морачевського та відредагованим текстом. П.Житецький вважав, що для Морачевського характерне “розімкнуте мовлення” народного синтаксису, в якому дієслівні елементи переважають над іменними, а складносурядні речення над складнопідрядними [2, 38]. Здійснюючи філологічну та правописну редакцію тексту перекладу Морачевського, упорядники нерідко змінювали синтаксично-інтонаційні структури живого усного мовлення. Домагаючись книжного характеру викладу відповідно до існуючої церковної практики звучання.

Характерним для синтаксису Морачевського є змінений порядок слів у реченні – інверсія. Він використовував її як джерело стилістичного колориту усної розповіді, як засіб відтворення невимушеної живомовної інтонації. Редакційна комісія уникала цього синтаксичного прийому, якщо вважала, що перекладач увів його до тексту без потреби, або якщо інверсійний порядок слів мав занадто усно-розмовне забарвлення. Порівняймо:

Мор: **Був з тих двох Андрій, Симона Петра брат, що чули од Івана**

про Ісуса і пішли за ним (Йо 1, 40) – СП: Один з тих двох, що чули від Іоанна (про Ісуса) і пішли за Ним, був Андрей, брат Симона Петра; Мор: ... ріки з утроби его потечуть води живої (Йо 7, 38) – СП: ... ріки води живої потечуть з утроби його.

У тих випадках, коли перекладач змінював порядок слів задля перенесення фразового наголосу та емоційно-сміслового увиразнення окремих слів або цілого виразу, редактори зберігали інверсію, слідом за Морачевським “підкреслюючи народну колоритність мовлення” [2, 39]. Приміром:

Мор: А Нахванайл ему сказав з Назарету чи може ж путне що бути (Йо 1, 46) – СП: І сказав йому Наванайл: з Назатети чи може що добре бути?; Мор: Бо всі з лишку свого клали, а вона з злиднів своїх усе, що тільки мала, положила, увесь свій насущний хліб (М 12, 44) – СП: Бо всі з лишку свого клали, а вона зі злиднів своїх усе, що тільки мала положила, увесь прожиток свій.

З метою підкреслити якісь важливі деталі або дати вичерпнішу інформацію автори синодального видання, не змінюючи семантико-синтаксичну структуру речення, могли вводити до його складу ще деякі компоненти.

Мор: В печлі він підняв очі свої і уздрів здаля Авраама і Лазаря на лоні его (Л 16, 23) – СП: І в печлі, піднявши очі свої, **будучи в муках**, уздрів оддалеки Авраама і Лазаря на лоні його; Мор: Почуєте тож і про війни і про вісті воєнні; глядіть не жасхайтесь: бо повинно усему тому бути; та не тоді кінець (Мт 24, 6) – СП: Почуєте ж і про війни, **й** про чутки воєнні; глядіть **же**, не жасхайтесь, бо повинно всьому тому бути, але не тоді **ще** кінець.

У зіставлених текстах фіксуємо також різні семантико-синтаксичні структури, що виконують функцію синтаксичних синонімів. При цьому частіше видозмінюється не ціле речення, а тільки певна його частина, зберігаючи при цьому загальний зміст. Приміром:

Мор: ... і став один Ісус та молодиця, що стояла посередині (Йо 8, 9) – СП: ... і **зоставь** один Ісус, і жінка **стоявши** посередині; Мор: Тоді Ісус заведен був духом у пустиню, щоб искуситися од диявола (Мт 4, 1) – СП: Тоді Ісус одведений був Духом у пустиню **на спокусу** від диявола; Мор: Блаженні ті, що бажують їсти й пити правди: бо вони накормлені і напоєні будуть (Мт 5, 6) – СП: Блаженні **голодні й жадні** на правду, бо вони наситяться; Мор: Та прости нам вини наших, як і ми прощаємо тим, що нам винні (Мт 1, 12) – СП: І прости нам **довжки** наших, як і ми прощаємо **довжникам** нашим.

У наведених прикладах граматично видозмінена лише підрядна частина складних речень, проте загальна семантика висловлювання однакова в обох перекладах.

Синтаксичними синонімами до сполук із низкою однорідних дієслівних присудків виступають у синодальній публікації конструкції з відповідними дієприслівниковими формами:

Мор: Незабаром молодий син **заврав** усе, **пійшов** у далекий край... (Л 15, 13) – СП: Через небагато днів молодий син, **зібравши** все, **одійшов** у

далекій край...; Мор: **Та встав та й пішов** до свого батька (Л 15, 20) – СП: **І вставши, пішов** до батька свого; Мор: **І завопив сказав:** батьку Аврааме! змилуйся на до мною (Л 16, 24) – СП: **І заголосивши, він сказав:** Отче Аврааме! помилуй мене.

І навпаки:

Мор: **У ті дні приходив** Іван Христитель, **та проповідуючи** у пустині жидівській **и каже...** (Мт 3, 1-2) – СП: **У ті дні приходив** Іоанн Христитель **і проповідує** в пустині іудейській **і каже...**; Мор: **І почувши** обидва ученики, **що він сказав, пішли** за Ісусом (Йо 1, 37) – СП: **І почули** обидва ученики, **що він сказав, і пішли** за Ісусом.

Морачевський, бажаючи бути ближче до народного мовлення, оминав активні дієприкметники теперішнього (минулого) часу в атрибутивному значенні. Народнорозмовній українській мові дієприкметники на **-чий** не були притаманні. Майже не використовував їх Морачевський і в предикативному значенні. Перекладаючи Євангеліє, він прості речення з церковнослов'янськими дієприкметниками з суф. **-щ-** перетворював на складнопідрядні речення з підрядним означальним. Синтаксичними синонімами до таких описових народних конструкцій у синодальному виданні можуть виступати як складносурядні, так і прості речення. Порівняймо:

Мор: **Прийдіть до мене усі, що працюєте та під тягою знетесь, і я заспокою вас** (Мт 11, 23) – СП: **Прийдіть до мене всі страждені й знеможені, і я заспокою вас**; Мор: ... **привзвали родителів того, що зрячим став** (Йо 9, 18) – СП: ... **покликали родителів того прозвівиого**; Мор: **І прийшов до господи старшини синагогської і бачить, що усі у тревозі і плачуть і голосять** дуже (М 5, 38) – СП: **І прийшов до дому старшини синагоги і бачить тривогу і плачущих і голосячих** дуже; Мор: **Він сказав їм у одвіт: у кого є дві свитки, той нехай дасть тому, хто не має, і у кого є лишній кусок хліба, теж нехай робить** (Л 3, 11) – СП: **Він же, одповідаючи, сказав їм: хто має дві одежини, нехай дасть немаючому, і хто має харч, нехай теж робить.**

У рукописі Морачевського все ж трапляються поодинокі дієприкметники на **-чий** і навіть на **-щий**. Як правило, в синодальному виданні речення з означеннями, вираженими дієприкметниками, трансформуються в складнопідрядні з підрядними означальними.

Мор: **Що прийшли слухати его і ізлічатися од немочей своїх і терп'ящі од нечистих духів і ізлічались** (Л 6, 34) – СП: **Що прийшли слухати його і сцільатися від недугів своїх, також і ті, що страждали від нечистих духів; і сцільались**; Мор: **І от вам знак: знайдете дитину сповиту лежачою у яслах** (Л 2, 12) – СП: **І от вам ознака: знайдете Дитя, що в сповитку лежить у яслах**; Мор: ... **сказав це, тільки ради стоячого** вкрузи народу, **щоб поняли віри** (Йо 11, 42) – СП: ... **сказав це тільки задля народу, що стоїть навкрузи, щоб увірували**; Мор: ... **і бачать сина чоловічеського, йдущого на хмарах небесних з силою і славою великою** (Мт 24, 30) – СП: ... **і уздрять Сина Чоловічеського, як він ітима на хмарах небесних з силою й славою великою.**

Результати проведеного порівняльного аналізу рукопису Морачевського та виданого українською мовою Євангелія переконливо свідчать, що переклад у редакції єп. Парфенія та комісії в основі своїй збігається з давнім перекладом Морачевського. У друкованому тексті максимально збережене все те, що надає праці Морачевського теплоту та живих фарб – народну стилістику української мови. Відмінність полягає в тому, що автор у своїй роботі орієнтується на власне українські мовні засоби, а редакційна комісія в синодальній публікації – на книжно-слов'янську мову, на вже вироблені на той час ресурси конфесійного стилю. Упорядники вважали, що в церковній практиці треба зберігати книжний, “біблійний” стиль старого церковнослов'янського оригіналу. Керуючись суб'єктивними естетичними критеріями, редактори-філологи прагнули якнайточніше передати основну семантику й експресивно-емоційну сутність високого змісту Євангелія, надати словам і висловлюванням милозвучності. Одночасно вони намагалися зберегти близькість до народної мови та народного мислення, притаманну рукопису Морачевського як в окремих словах, так і в синтаксисі.

Євангеліє в перекладі П.Морачевського (редакція єп. Парфенія та комісії) перевидавалося неодноразово, але також анонімно. Всеукраїнська Православна Церковна Рада в Києві схвалила переклад П.Морачевського для вжитку в церковних відправах [1, 5, 1648]. Вважається, що цей переклад і на другу половину ХХ ст. був найдосконалішим, і його найчастіше читали під час богослужінь.

Перший переклад Євангелія новоукраїнською мовою без сумніву вплинув на наступних українських перекладачів, які шукали нові мовні засоби, щоб точніше говорити про Бога і до Бога українською мовою. Та, читаючи сьогодні Євангеліє українською, не забуваймо Пилипа Семеновича Морачевського, згадаймо, хто перший здійснив цю подвижницьку працю.

1. Енциклопедія українознавства: У 10 т. Перевидання в Україні. – Львів: Молоде Життя, 1993–2000.
2. Житецкій П.И. О переводахъ Евангелія на малорусскій языкъ. – Санктпетербургъ: Тип ИАН, 1906.
3. Науменко В. [Господа Нашого Ісуса Христа Святе Євангеліє від Матфея, славянською й українською мовою. Москва: Син. Тип, 1906] // Україна. Т. 1. – К., 1907. – Янврь. – С. 106–113.
4. Науменко В.Ф. Морачевскій и его литературная деятельность // Киевская старина. Т. LXXIX. – К., 1902. – Декабрь. – С. 459–479.
5. Німчук В. Українська мова – священна мова // Людина і світ. – 1992. – № 11. – с. 12, с. 28–33; 1993, № 1, с. 35–39; № 2–3, с. 33–45; № 4–5, с. 14–19; № 6–7, с. 26–32; № 8–9, с. 27–31; № 10–12, с. 26–31.
6. Огієнко І. Методологія перекладу Святого Письма та богослужбових книг на українську мову // Єдиними устами. – 2000. – № 4. – С. 3–41.
7. Свідчення о четвероевангеліи въ переводѣ на малорусскій языкъ Ф.С.Морачевського – передрук замітки В.І.Срезневського в “Извѣстіяхъ Академіи Наукъ”. Т. XVI, № 4, 1902 // Киевская старина. Т. LXXIII. – К., 1902. – Сентябрь. – С. 93–99.